

ЗНАЧЕННЯ КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ В СТИМУЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Постановка проблеми. Перетворення регіонів на активних суб'єктів економічних процесів в умовах ринкової економіки передбачає застосування ефективних механізмів стимулювання їх соціально-економічного розвитку. Адаптація ринкові умови розвитку “відсіюють” неконкурентоспроможні території, призводять до зниження економічної активності, поглиблення диспропорцій в економічному та соціальному розвитку регіонів. В Україні це знаходить своє відображення у збільшенні диференціації між регіонами за такими важливими показниками, як: рівень розвитку промисловості; інвестиції в основний капітал; розміщення іноземного капіталу; спрямування кредитних ресурсів банківської системи тощо. Такий стан справ актуалізує проблему пошуку стимулів ефективного розвитку регіонів, формування на цій основі механізмів ефективної регіональної політики. Адаптація від реалізації останньої залежить як цілісність та стійкість розвитку країни в цілому, так і ефективного використання внутрішнього потенціалу кожного регіону.

Слід зазначити, що згідно з Законом України “Про стимулювання розвитку регіонів” “стимулювання розвитку регіонів – комплекс правових, організаційних, наукових та інших заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку регіонів на основі поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях, максимально ефективного використання потенціалу регіонів в інтересах їх жителів та держави в цілому” [7]. У вищенаведеному законі вперше визначено механізми державної регіональної політики, що передбачають перехід від адміністративної до стимулюючої моделі державного регулювання регіонального розвитку.

Метою статті є розгляд механізмів фінансування регіонів як економічної передумови стимулювання їх розвитку. При цьому місцеві фінансові ресурси повинні бути належним чином життєздатними та диверсифікованими, щоб стимулювати економічну активність як господарюючих суб'єктів та населення регіону, так і органів місцевої влади.

Виклад основного матеріалу. Слід відмітити, що у сучасній економічній літературі та у практичній діяльності органів місцевої влади питання фінансування розвитку регіонів найчастіше пов'язують з політикою розподілу та перерозподілу бюджетних ресурсів, що передбачає безповоротне фінансування економічних процесів на регіональному рівні [3,

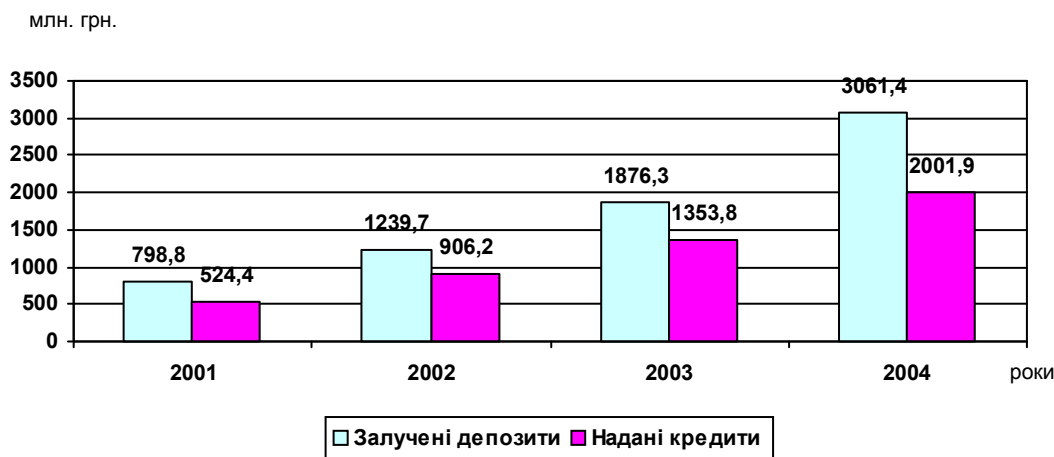
4, 5]. Однак багаторічний досвід свідчить, що “бюджетна підтримка не стала значним фактором зменшення диспропорцій в економічному та соціальному розвитку регіонів. Більше того, в окремих випадках має місце неефективне використання інвестиційного бюджетного ресурсу” [6, с. 7]. У такій ситуації необхідним постає удосконалення механізмів фінансування економічного розвитку регіону, в основі якого – раціональне використання місцевих фінансових ресурсів, зміцнення фінансової бази реалізації пріоритетних соціально-економічних програм регіону.

На наш погляд, ефективним механізмом фінансування економічного розвитку території, що передбачає поворотне фінансування проектів на платній основі та недостатньо використовується у практиці вирішення фінансових проблем на регіональному рівні, є кредитний механізм. Застосування кредиту та кредитного механізму в цілому як забезпечення реалізації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів обумовлене змістом, функціями та роллю кредиту як самостійної економічної категорії, роллю та видами кредитних відносин, функціонуванням кредитної системи та її ролі у стимулюванні економічних процесів, в тому числі і на регіональному рівні. Адже “по-перше, обставини, які зумовлюють саму необхідність кредиту як економічної категорії, тобто об’єктивні причини її існування, пов’язані з вивільненням ресурсів у одних суб’єктів ринку і потребою в них у інших, а також внутрішні, іманентні властивості кредиту – поворотність і строковість; по-друге, суб’єкти кредитних відносин, тобто кредитор і позичальник, котрі у масштабах всього господарства формують сукупність взаємозв’язків між економічними агентами з приводу поворотного руху вартості, наданої у позику; по-третє, об’єкт, тобто матеріальна субстанція кредитних відносин, що власне і визначає їхню конкретну форму – грошову чи товарну, що відповідно, поділяє усю сукупність кредитних відносин на дві групи: грошово-кредитні і товарно-кредитні” забезпечують неперервність суспільного відтворення” [2, с. 10].

Саме тому в період ринкової трансформації економіки України зростає необхідність стимулювання за допомогою кредитних важелів розширеного відтворення економіки країни в цілому та її окремих регіонів. Очевидним є те, що головна роль в організації грошово-кредитних відносин належить банкам. Однак існуючі міжрегіональні диспропорції територіального розміщення банківських установ в регіонах України призводять до перетікання більшої частини кредитних ресурсів у промислово розвинуті області України та їх вимивання з інших регіонів країни. Внаслідок цього 67,3 % кредитів, наданих суб’єктам господарювання, сконцентровано у чотирьох регіонах: м. Києві, Київській, Донецькій та Дніпропетровській областях. Частка ж кредитних вкладень банківської системи в економіку, наприклад, Львівщини станом на 01.01.2004 становила лише 3 % [1, с. 95].

Однак звітні дані Львівського територіального управління Національного банку України свідчать, що обсяг кредитних ресурсів

Львівської області такий, що при виваженій кредитній політиці банків регіону можна було б істотно наростити обсяги кредитних вкладень в економіку регіону. Про це свідчить порівняльна динаміка ресурсної бази банківських установ регіону з обсягами їх кредитних вкладень (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка залучених депозитів та наданих кредитів банківськими установами Львівщини у 2001-2004 рр.

З наведеного рисунка видно, що з кожним роком в регіоні спостерігається динамічне зростання розриву між обсягами залучених депозитів та наданих кредитів банківськими установами: 2001 р. – 274,4 млн. грн.; 2002 р. – 333,5 млн. грн.; 2003 р. – 522,5 млн. грн.; 2004 р. – 1059,5 млн. грн. І це відбувається в той час, коли економіка регіону перебуває в кризовому стані та потребує значної суми інвестицій практично у всіх її галузях. Місцеві органи влади ведуть активний пошук інвестиційних ресурсів в економіку регіону, наголошують на необхідності залучень іноземних інвестицій. Водночас, місцеві ресурси, залучені банками, витікають за межі регіону.

На думку авторів статті, така ситуація передусім пов'язана з тим, що економіку регіону активно кредитують в основному філії банків, розташованих на території області. Їх частка в загальному обсязі кредитних вкладень банків регіону станом на 01.01.2004 становить 66,3 %. Причому питома вага таких великих банків як ВАТ “Державний експортно-імпортний банк України”, АКПБ “Промінвестбанк”, АКБ “Укрсоцбанк”, ВАТ “Державний ощадний банк України” становить 17,9 %. Частка ж юридично самостійних банків в структурі кредитних вкладень в економіку регіону динамічно зменшується і становить на 01.01.2004 лише 33,7 % (табл. 1).

Таблиця 1

**Питома вага участі банків у кредитній підтримці
реального сектора економіки Львівщини, %***

Банки Львівщини	Частка в загальній сумі заборгованості за кредитами станом на			
	01.01.2001	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004
ВАТ "Державний експортно-імпорتنний банк України" в м. Львові, ЛЦВАК "Промінвестбанк", ЛОФ АКБ "Укрсоцбанк", ЛОФ ВАТ "Державний ощадний банк України"	26,2	14,4	20,1	17,9
Юридично самостійні банки	37,6	45,2	37,8	33,7
Філії інших банків, розташованих на території області	36,2	40,4	42,1	48,4

* Складено за матеріалами Львівського обласного територіального управління Національного банку України.

Недостатність використання банківської системи регіону у фінансуванні реального сектора економіки регіону, зокрема в частині капітальних вкладень, ілюструють матеріали табл. 2, у якій відображено інвестиції у основний капітал за джерелами фінансування.

Таблиця 2

**Інвестиції в основний капітал Львівщини
за джерелами фінансування [8, с. 79]**

Роки	Інвестиції, всього	У тому числі					
		Державного бюджету	місцевих бюджетів	іноземних інвесторів	підприємств, організацій	кредитів банків	населення та інших джерел фінансування
За фактичною вартістю, млн. грн.							
1997	622,2	23,1	10,9	7,0	511,4	...	69,8
1998	579,9	24,3	11,7	5,7	444,6	...	93,6
1999	697,8	20,4	19,9	42,2	528,6	1,6	85,1
2000	1060,6	37,7	27,4	121,8	736,8	18,9	118,0
2001	1357,1	67,8	40,4	45,1	1034,0	38,8	131,0
2002	1807,0	61,6	54,7	186,6	1290,2	79,0	134,9
2003	2559,0	110,3	73,4	203,1	1755,8	173,9	242,5
1997	100	3,7	1,8	1,1	82,2	...	11,2
1998	100	4,2	2,0	1,0	76,7	...	16,1
1999	100	2,9	2,9	6,0	75,8	0,2	12,2
2000	100	3,6	2,6	11,5	69,4	1,8	11,1

Роки	Інвестиції, всього	У тому числі					
		Державного бюджету	місцевих бюджетів	іноземних інвесторів	підприємств, організацій	кредитів банків	населення та інших джерел фінансування
<i>У відсотках до підсумку</i>							
2001	100	5,0	3,0	3,3	76,1	2,9	9,7
2002	100	3,4	3,0	10,3	71,4	4,4	13,4
2003	100	4,3	2,9	7,9	68,6	6,8	9,5

Дані таблиці 2 свідчать, що у 2003 р. освоєно 173,9 млн. грн. інвестиційних кредитів, що становить лише 6,8 % загальної суми інвестицій. Причому частка коштів іноземних інвесторів становить 7,9 % загальної суми інвестицій. А основна частка фінансування основного капіталу підприємств та організацій Львівщини припадає на власні кошти самих підприємств та організацій (у 2003 р. – 68,6 %).

Висновки. Таким чином, автори статті наголошують на необхідності пошуку на місцевому рівні механізмів ефективного використання внутрішніх інвестиційних можливостей за рахунок більш широкого використання кредитного механізму. Усе це вказує на нагальну необхідність пошуку на місцевому рівні механізмів ефективного використання власних кредитних ресурсів та стримування їх витоку за межі області. На цьому шляху, вважаємо, першочерговими заходами повинні стати наступні:

- формування на регіональному рівні організаційно-економічного механізму управління процесами кредитування, в основі якого лежить ефективне використання місцевих кредитних ресурсів на базі максимального використання потенціалу фінансово-кредитних установ, що функціонують в регіоні;
- формування ефективно діючої кредитної політики регіону, що полягатиме у розробці та впровадженні на місцевому рівні системи заходів, спрямованих на фінансову підтримку розвитку економіки регіону шляхом планомірного формування та спрямування місцевих кредитних ресурсів у стратегічні сектори економіки регіону;
- широке впровадження у діяльність кредитних установ прогресивних технологій кредитування та послуг кредитного характеру з метою диверсифікації кредитних вкладень за видами та в розрізі позичальників, а також з метою всебічного задоволення фінансових потреб суб'єктів господарювання та фізичних осіб регіону.

Вказані заходи, на наш погляд, сприятимуть посиленню стимулюючого впливу кредиту на розвиток економіки регіону та країни в цілому, а також виконанню кредитним механізмом притаманних йому функцій в суспільстві.

Список літератури

1. Бюлетень Національного банку України. – 2004. – № 1. – 161 с.
2. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин в умовах ринкового реформування економіки України: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня д-ра екон. наук. – К., 2001. – 32 с.
3. Долішній М.І., Злупко С.М., Вовканич С.Й. та ін. Регіональна політика і механізми її реалізації / За ред. акад. НАН України М.І. Долішного. – К., Наукова думка, 2003. – 503 с.
4. Крайник О.П. Економічний розвиток регіону: Монографія / За ред. акад. М.І. Долішного. – Л.: Ліга-Прес, 2002. – 294 с.
5. Литвин В. Проблема “центр-регіон” в Україні // Урядовий кур’єр. – 2002. – № 47. – С. 4.
6. Макроекономіка: курс на упередження можливих кризових ситуацій // Урядовий кур’єр. – 2005. – № 13. – С. 7.
7. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV-ВР // www.rada.gov.ua.
8. Фінанси Львівщини (статистичний збірник). – ЛДКСУ, 2004. – 79 с.
Отримано 29.11.2005

Хмелярчук, М.І. Значення кредитного механізму в стимулюванні економічного розвитку регіонів [Текст] / М.І. Хмелярчук, О.П. Павлишин // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. – Суми : УАБС НБУ, 2006. - Т. 16. - С. 107-113.